

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Amazing grace

kerkelijk leven

De slavenhandelaar John Newton uit de achttiende eeuw overleefde een zware storm. Dat was voor hem het begin van een lange reis waarin het christelijke geloof hem steeds meer eigen werd. Hij bracht dat onder woorden in het vooral in de Verenigde Staten bekend geworden lied 'Amazing Grace':

J.H. Kuiper ■

*Amazing Grace, how sweet the sound,
That saved a wretch like me...
I once was lost but now am found,
Was blind, but now, I see.*

In dit nummer

Kerkelijk leven - J.H. Kuiper Amazing grace	835
Meditatief - J. Glas Christus en lijden	838
Wandelen met God - B. Luiten Samen met Jezus, buiten de poort	839
Achtergronden - M.J.C. Blok Waarom wachten tot je trouwt?	841
Van binnen naar buiten - C.J. Haak Zending is ook al niet meer wat het geweest is 2	843
Kerk en Muziek - J. Smelik Een venster voor Sweelinck	846
Synode impressies - W. Tiekstra Zwolse zaken (II)	850
Lied van de week - J. Smelik Gereformeerd Kerkboek gez. 176b: Wij kiezen voor de vrijheid	852
Uit de kerken	

Later werd hij voorganger en keerde hij zich tegen zijn oorspronkelijke beroep: de slavenhandel. Binnenkort zendt de Evangelische Omroep een film uit over de parlementariër William Wilberforce, eveneens uit Engeland, die strijd voert tegen de instelling van de slavernij.

Kenmerkend voor het lied is het besef dat God hem in zijn kraag gegrepen heeft en krachtdadig bekeerd heeft. Daarover blijft hij zich verbazen. De Amerikaanse zanger Neil Diamond, als bijna alle ouder wordende popsterren nu ook op het religieuze spoor, schreef een modernere versie: pretty amazing grace, op zijn laatste album. Alleen God vult de leegte in zijn bestaan².

Dit artikel gaat in op de vraag die de laatste tijd steeds vaker opgeworpen wordt: is het idee dat alle mensen uiteindelijk gered worden niet passend bij de openbaring over Gods liefde. Hoofddlijn is dat er in die visie uiteindelijk weinig verbazing overblijft over de verlossende genade van God. In het Nederlands Dagblad wordt in deze weken een discussie daarover gevoerd naar aanleiding van een toespraak van Wim Hoogendijk, voorganger bij de Nazareners, op een jongerenfestival.

Brandhout

Er zijn een paar heel sterk gekleurde uitdrukkingen uit het Oude Testament over de redding van mensen. Amos zegt dat God zijn volk redding gegeven heeft, zodat ze als een brandhout uit het vuur gerukt zijn (Amos 4:11). Toch volgde geen bekering. Zacharias gebruikt dezelfde uitdrukking voor de hogepriester Jozua; is deze niet als een brandhout uit het vuur gerukt. (Zacharia 3:2). De NBV heeft een sterkere uitdrukking: een zwartgeblakerd stuk hout.

Toegepast op jezelf betekent dit dat God zelf je van de ondergang redde en dat het op het nippertje was. Onlangs reed ik 's avonds laat bij het station in mijn woonplaats toen een auto aan de andere kant met hoge snelheid eraan kwam, in een slip raakte en even de hele breedte van de weg nodig had. Het ging nog net goed. Dat gevoel waarbij je hart in je keel klopt, hoort bij het besef van je redding: amazing grace.

In het Nieuwe Testament komt dat terug in de brief van Petrus: *Als zij die rechtvaardig leven al ternauwernood gered kunnen worden, hoe moet het dan gaan met hen die zondigen doordat ze God niet gehoorzamen?* (1 Petrus 4:18). Er is wel eens van gemaakt dat het dus elke keer maar een dubbeltje op zijn kant is en dat je nooit zeker bent van je verlossing. Een overigens beklammende karikatuur daarvan is te lezen in de bestseller van Jan Siebelink, *Knielen op een bed violen*. Maar ook dan valt de verbazing weg. Uiteindelijk is het de meegemaakte ervaring die je zekerheid moet geven.

Dat God iedereen redt die zijn naam aanroept, komt bij de hoofdfiguur niet naar voren. De ervaring van de engte is er wel, maar de bevrijdende ruimte van God niet.

Als predikant ben ik begonnen in een streek waar de bevindelijkheid een sterk stempel zette op de geloofsbeleving van de mensen. Volgens de mondelinge overlevering, of met een moderne term, oral history, gingen met de vrijmaking mee de mensen die zich van de onzekerheid die de bevindelijkheid kenmerkte konden bevrijden door de prediking van de betrouwbaarheid van het verbond, in de jaren voor het uitbreken van de tweede wereldoorlog. Toch bewaarde de nabijheid van grote gereformeerde gemeenten voor de vanzelfsprekendheid die je in andere streken tegen kon komen en die ons als vrijgemaakten ook in de gesprekken over de toe-eigening van het heil verweten wordt. Er is dan niets 'amazing' meer aan de gratie van God. Kortom: bij de notie van het verbond hoort de verbazing dat God dat uitgerekend met ons gesloten heeft. Dat geldt ook voor het oude verbond. God zelf wijst daarop. Wie de weg van de alverzoening op gaat, verliest mijns inziens die verbazing. Het enige verschil is dan dat je als gelovige weet wat er gebeuren gaat en dat een ongelovige dat pas achteraf merkt. Zo is het in het verleden ook

wel onder woorden gebracht, door rooms-katholieke theologen onder andere.

Keuze

Opvallend in het betoog van Wim Hoogendijk is dat er wel sprake is van een straf, maar geen eeuwige. Na langere of kortere tijd in het vuur van God komt ook de ongelovige klaar met wat hij of zij verdiend heeft. Het vergt vrij veel fantasie om je daarbij iets voor te stellen. Hoe lang moet een Hitler branden voor zijn misdaden? Maar belangrijker is dat je het zelf kennelijk kunt klaren. Je draagt je eigen straf.

Dat roept vragen op naar het karakter van de genade voor de gelovigen. Hoogendijk is vooranger bij de Nazareners. Ooit heb ik een gesprek gevoerd over een mogelijke baan als docent geloofsleer en daarbij werd mij als gereformeerde de vraag gesteld: de Nazareners die hier op school zitten, geloven niet in de uitverkiezing, maar in de keuzevrijheid van de mens. Kun je daarmee leven? Ik weet mijn antwoord niet meer precies. Blijven hangen is de consequente keuze voor de keuzevrijheid. Ik herinner me wel een passage uit de Dordtse Leerregels die erop neer komt dat er mensen zijn die vinden dat God alle voorwaarden van de wet afgeschafte heeft en vervangen heeft door één voorwaarde, namelijk, die van het geloof en dat de belijdenis die afwijst. Dan blijft er van de genade niets over. Dan mag God blij zijn om te geloven. Christus heeft dan een mogelijkheid verdiend, een tweede kans voor ons, geen werkelijkheid van de verzoening.

Zodra het gaat over de uitverkiezing, spreek je ook van een eeuwige straf. Overigens niet in een soort parallelle. Dat zou weer een karikatuur van de gereformeerde leer zijn. Maar heel helder zijn die leerregels wel: van verbazing over je redding blijft niets over als je de balans laat omslaan naar je eigen keuze. Genade is geen gratie meer voor de ter dood veroordeelde misdadiger die je bent (Efeziërs 2).

Digitaal godsbeeld

Op de achtergrond speelt mee dat we als mensen uit de eenentwintigste eeuw zo langzamerhand digitaal gaan denken. Dat wil zeggen: er zijn maar een paar mogelijkheden. Iets is waar of niet waar. Zo werkt een computer. In de vraag rond de alverzoening gaat het om keuzes. Je eigen keuzevrijheid of Gods reddende hand in Christus.

Je merkt die digitalisering van het geloof ook in gesprekken over God en het bestaan van het kwade. Daar stuiten we op een raadsel dat geen Schriftgeleerde ooit heeft kunnen oplossen. Dat heeft te maken met onze beperktheid. Finitum non capax infiniti zeiden ze vroeger, het begrensde kan het onbegrensde nooit bevatten. Maar je hoort nog al eens de redenering dat God of het kwaad veroorzaakt of niet. De eerste even vaak als de tweede overigens. Terwijl de

Bijbel leert met twee woorden te spreken. Ook dat hoort bij het verbazingwekkende van het geloof dat je Gods weg niet kunt natekenen. Ook niet in de verhouding tussen goddelijke soevereiniteit en menselijke verantwoordelijkheid. (Zie ook Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 13.) Wie gelooft, leert leven met onoplosbare vragen. Dat hoort ook bij het geheimenis van het geloof, God die 'a wretch like me' gered heeft.

Schuld of smet

Enigszins los van de discussie over de alverzoening staat een gedachte van dr. W.J. Ouweneel die ik vond in het blad *Uitdaging*, een evangelisch nieuwsblad. Dr. Ouweneel is bezig met een soort evangelische geloofsleer in een aantal delen en schrijft nu over de zonde. Volgens hem is er geen sprake van erfschuld, die je meekrijgt bij de geboorte, alleen van erfsmet. Omdat de mens niet meer is zoals die is gemaakt, ga je als vanzelf zondigen en daarmee schuld op je laden. Dat maakt nieuwsgierig naar zijn uitleg van Romeinen 5, waarin Paulus van het voorkomen van de straf op de zonde (de dood) concludeert tot een schuld van de mens, omdat God onschuldigen niet straft. Maar dit terzijde.

In het kader van dit artikel vond ik het opvallend. Hoogendijk verwijst naar de oude kerk voor zijn ideeën over de alverzoening en bekend is dat daar een hele strijd gestreden is over de capaciteiten van de mens. En, inderdaad, Augustinus heeft dat debat duidelijk verder gebracht. Er loopt door de geschiedenis van de ontwikkeling van de leerstukken een lijn, waarin alverzoening en optimisme over de menselijke mogelijkheden hand in hand gaan³. Het inzicht van de kerk is daarbij altijd geweest dat hiermee uiteindelijk tekort gedaan wordt aan het werk van Christus. 'With a little help from my friends' kom ik er wel. Voor de helderheid: Dr. Ouweneel heeft in een publicatie uit 1995 de Alverzoening besproken en weerlegd, maar geeft tegelijk aan in een reactie in het *Nederlands Dagblad* op de mening van Hoogendijk, dat hij in het kader van zijn dogmatische reeks er nog op studeert. Mij gaat het om de samenhang van het een en het ander. Een samenhang die je kunt aantreffen ook bij de Rooms-katholieke schrijvers over dit onderwerp.

Doordenken

In veel gemeenten wordt het gesprek over gereformeerd-evangelisch gevoerd. Vaak met een jaloerse blik naar de geloofsbeleving van de ander. Zijn zij het niet die uit volle borst het lied 'Amazing Grace' kunnen zingen. Natuurlijk. Van Herman Bavinck wordt het gezegde doorgegeven dat je wel als aanhanger van de vrije keuze van de mens kunt schrijven, maar dat je alleen als calvinist kunt bidden. Toch heb ik, hoop ik, hierboven duidelijk gemaakt dat het goed is om even door te denken. In een ver-

korte weergave van het boek van Richard Baxter, *The saints everlasting rest*, las ik dat de gedeelten over de hel er maar uitgelaten waren omdat Baxter daar vast niet in wilde geloven als hij er onderuit gekund had. Dat klopt tot op zekere hoogte. Baxter was een aanhanger van een variant op de alverzoeningsleer, een soort combinatie van die opvatting en de gereformeerde leer over de uitverkiezing. Dat die combinatie gezocht is (en wordt), geeft al de spanning aan die Gods openbaring over zichzelf teweeg brengt in mensenlevens, ook van christenen. Mijn artikel is een pleidooi om niet zomaar de gereformeerde opvattingen bij het grof vuil te zetten en helder met elkaar in gesprek te gaan over het karakter van Gods genade. Ik wil me daarover blijven verbazen.

Ds. Jan Kuiper is productontwikkelaar bij Steunpunt Gemeenteopbouw.

Noten:

1. Overigens verzette de presbyteriaan Richard Baxter zich in zijn *Christian Directory* al in de tweede helft van de zeventiende eeuw tegen de instelling van de slavernij, die hij in een modern aandoende uitleg van het achtste gebod pure diefstal noemde.
2. Met een slag op de arm. Dorothy Sayers laat een van haar romanfiguren zeggen dat je bij de Engelse dichter John Donne nooit zeker weet of hij het over zijn geliefde heeft of over Christus. Iets van die dubbelheid proef ik ook bij Neil Diamond.
3. Zie hierover heel kort W.H. Velema en J. van Genderen, *Beknopte gereformeerde dogmatiek*, p. 481-485, die erop wijzen dat in het methodisme van Wesley uit de achttiende eeuw ook die combinatie voorkomt. Het wekt dus in ieder geval geen verbazing dat in het methodisme van deze tijd opnieuw die gedachte geuit wordt.

Waarom herstelt U niet alle mensen en geesten tot gave schepselen?

U hebt net als Ik voor ogen aller gelukkig slot. Dat beoogde Ik bij de schepping en bij de herschepping. Toch kan Ik, Almachtige en Liefderijke, de kwaadwilligen en ongelovigen niet overwinnen, omdat ik hun de eigen verantwoordelijkheid niet kan ontnemen! Ik zorg er wel voor dat alle verdoemden Mij als Rechter aanbidden en mijn recht en hun strafwaardigheid erkennen. Ik zou rechtvaardigen onrecht aandoen, als Ik Satan en zijn handlangers, moordenaars van multi-miljoenen zoals Stalin, Hitler en Mao Zedong toegang tot het paradijs zou verlenen. Daarom is uw verzoek tot algeheel herstel (= alverzoening) niet uitvoerbaar. Wie toch aller eindgeluk leert, is niet in de waarheid en misleidt argelozen. Door hen niet te waarschuwen lopen zij het risico dat zij met een ingebeelde hemel in de hel terechtkomen. (B. Wentsel, protestants-katholieke catechismus, geciteerd via het *Nederlands Dagblad* van 5 september 2007).

Christus en lijden

Kolossenzen 1:23,24

Maar dan moet u blijven geloven, onwrikbaar gevestigd zijn in de hoop die het evangelie brengt, het evangelie dat u gehoord hebt en dat aan alle schepselen onder de hemel verkondigd is, en waarvan ik, Paulus, de dienaar ben geworden. Ik ben blij dat ik nu voor u lijd en dat ik in mijn lichaam mag aanvullen wat er nog aan Christus' lijden ontbreekt, ten behoeve van zijn lichaam, de kerk...

J. Glas ■

Christus' lijden is genoeg

Het lijden van Christus is voldoende om iedereen te redden die verloren is. Het is genoeg om de hele wereld met God te verzoenen. Dankzij hem is er weer hoop voor de schepping.

Of toch niet?

Of ontbreekt er nog iets aan? Het klinkt ons vreemd in de oren wat Paulus schrijft: door zijn lijden vult hij in zijn lichaam aan wat er nog aan Christus' lijden ontbreekt.

Paulus' lijden

Paulus heeft veel geleden. Hij is bedreigd, gestenigd en gevangen gezet. In dienst van het evangelie was zijn lijden bedoeld voor de kerk van Christus. Door Paulus' prediking zijn mensen tot geloof gekomen. Paulus zit gevangen op het moment dat hij de brief aan de gemeente te Kolosse schijft. Het komt er nu op aan dat de gemeente blijft geloven. Stel dat de apostel in de gevangenis het hoofd in de schoot zou leggen, depressief zou raken en zou gaan twijfelen aan de boodschap die hij met zoveel vuur heeft verkondigd. Dan zouden de mensen die door zijn prediking tot geloof zijn gekomen ontmoedigd raken en het geloof vaarwel zeggen. Als een dienaar van het evangelie als een zielig hoopje mens alle hoop heeft verloren, wat voor zin heeft het dan nog om te blijven geloven?

Het lijden van Christus en van Paulus

Het lijden van Christus was voldoende om mensen met God te verzoenen. Het lijden van Paulus is bedoeld om mensen tot volmaaktheid te brengen. Hij verkondigt Christus niet alleen met de mond, maar ook met zijn lijf. Daarin vult Paulus aan wat er aan het lijden van Christus ontbreekt. Christus is de Zoon van God. De evangeliedienaar is een mens zoals de mensen die het evangelie uit zijn mond hebben gehoord. Hij laat in zijn lichaam zien wat het betekent dat Christus de eerste is in zijn leven. Hij zit gevangen, maar zijn geloof is niet geknakt. Hij is een voorbeeld van volmaaktheid voor de kerk.

De strijd van Epafra

Strijd en lijden van evangeliedienaars maakt het geloof van de gemeente van Christus sterker. Aan het eind van zijn brief maakt Paulus melding van de strijd die Epafra, een andere dienaar van het evangelie voert in het voordeel van de gemeente: 'in al zijn gebeden strijdt hij voor u en bidt hij dat u als volmaakte mensen en met volle overtuiging zult vasthouden aan alles wat God wil.' Het lijden van Christus in je eigen lichaam aanvullen, draagt eraan bij dat het lichaam van Christus, de kerk, gezond en gaaf wordt.

Ds. Jacob Glas is predikant van de Gereformeerde Kerk te Maastricht.

Samen met Jezus, buiten de poort

wandelen met God

**Er kan zomaar wat gebeuren in een mensenleven.
Iets waardoor ineens alles anders is.**

B. Luiten ■

Een ramp die je treft, een ziekte die bij je wordt geconstateerd, een faillissement dat je overkomt. Je staat met lege handen. Een dierbaar persoon ontvalt je. Ineens ben je alleen.

Vragen komen dan in je op.
God, wat doet U?
Waarom?
Wat wilt U nu?

Daar krijg je geen antwoord op, zeggen mensen dan.
Nee, misschien niet zoals wij dat willen horen. Toch houdt God zich niet stil.

Veel aandacht

Dit is juist iets waaraan God heel veel aandacht besteedt. Denk bijv. aan de christenen, kort na Pinksteren. Heftig lijden overviel hen. Daarin werden ze gekend, door God bemoedigd. Het is een centraal thema in het Nieuwe Testament. In het laatste bijbelboek geeft de Heer zijn christenen inzage in zijn beleid, hoe Hij regeert terwijl de tegenstellingen, de rampen, de haat en het geweld toenemen.

Voor de christenen uit de Joden moesten heel erg wennen aan deze nieuwe situatie. Vanuit de oude bedeling waren ze gewend dat ze in vrede onder de wijnstok en de vijgenboom konden zitten, wanneer ze in geloof dichtbij God leefden. God hield dan persoonlijk de wacht bij het land van belofte. Maar die tijd was voorbij kennelijk. Ze werden verstrooid onder de volken en juist om hun geloof vervolgd en vogelvrij verklaard. Het laat zich verstaan dat ze veel vragen konden hebben. Wat gebeurde er? Waarom? Ze hadden toch wel de goede keus gemaakt?

Om die reden kregen zij een speciale brief: 'aan de Hebreeën'. De heilige Geest legt daarin uit, dat de nieuwe bedeling toch echt wel een grote stap vooruit is. Niet eerder sprak God door zijn Zoon. Nooit was er zo'n profeet op aarde. Heel het priesterschap vindt in Hem zijn vervulling. Het grote offer is gebracht. De schepping is betaald. Deze Hogepriester offert niet meer, maar Hij kan ieder behouden op

grond van de verzoening die Hij volbracht. Hij is koning aan de rechterhand van God. Aan Hem is alles toevertrouwd. Hoezo verkeerde keus? *Ga naar Hem toe!* De weg is open. Hij is de weg tot de Vader! Ga vrijmoedig, niets houdt je tegen.

Geweldige woorden. Ons heiligdom is in de hemel. Daar hebben wij toegang. Daardoor kunnen we op aarde met lege handen staan. Dat strijdt niet met elkaar.

Lege handen

Op aarde vinden wij Jezus 'buiten de stads-poort'. Een veelzeggende uitdrukking. Daarbij wordt gerefereerd aan een bijzonder offer. Een offer waarvan niet gegeten mocht worden (Hebr. 13:10-13).

Er waren offers van dank en vrede, waarvan maaltijd gehouden werd in de voorhof. Een deel van het offerdier werd op het altaar gelegd, een ander deel was voor de priester, en met de rest werd voor Gods aangezicht feestelijk gegeten met het hele gezin.

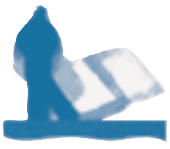
Maar er was een allerheiligst offer, waarvan niet gegeten mocht worden. Namelijk als het bloed ervan naar binnen was gebracht, tot vlak voor Gods troon, om daar verzoening te doen over de zonden (Lev. 6:23). In dat geval ging ook een deel van het offerdier op het altaar, maar verder werd het buiten de legerplaats met huid en al verbrand. Niet als afval, maar op een heilige plaats. Wel aan God gewijd, maar zo dat niemand er wat aan had.

Bij het allerheiligste offer liet God de mensen met lege handen staan.

Joodse christenen moeten zich dat kunnen herinneren. Ze staan in een rijke traditie vol zegingskracht. Wat daar gebeurde blijkt van blijvende betekenis.

Waarom ging dat zo? Waarom voor de ogen van de mensen het vlees verbranden waarvan ze lekker hadden kunnen eten? Waarom ook die huid, die ze zo goed hadden gebruiken bij het maken van een tent of zo? Was het niet 'zonde' van zo'n kostbaar dier?

Het antwoord is, dat God op die manier alle aandacht richt op het bloed. Het vloeiende voor

de zonde van die mens. Het werd naar binnen gebracht, in zijn heiligdom. Daar heeft God het aanvaard, bij wijze van verzoening. Daar heeft Hij die méns aanvaard en de zonde van hem weggedaan! Snap je dat dit het allergrootste geschenk is dat er bestaat? *En dat het alles in zich heeft voor tijdelijk en eeuwig?* Daarom, op dat moment, geen geschenk erbij. Het bloed, en het bloed alleen. Bedenk dat je daardoor leeft. En dat de aarde daardoor bestaat.

Daarom

Die lijn vanuit de tabernakel wordt met een enkele pennenstreek doorgetrokken naar vandaag, als geschreven wordt: 'daarom heeft Jezus, om met zijn eigen bloed het volk te heiligen, buiten de stadspoort geleden' (Hebr. 13:12).

Daarom.

Om je mee te nemen naar de plek waar je met lege handen staat.

Om al je aandacht te richten op zijn bloed. Het vloeiende voor je zonde.

Hij bracht het binnen in het heiligdom, niet op aarde maar in de hemel.

Daar is het door God aanvaard.

Daar heeft God *jou* aanvaard.

Snap je dat dit het allergrootste geschenk is dat er bestaat?

En dat het alles in zich heeft voor tijdelijk en eeuwig?

Om die reden kan God al het andere in je leven wegdoen, zodat je deelt (zo staat er) in de vernedering van Jezus (in zijn 'smaad', stond er vroeger). Zijn leven werd namelijk helemaal leeg (Fil. 2:6-8). Hij gaf zijn bloed en hield alleen over wat en wie Hij daardoor verwierf: de schepping en ontelbaar veel mensen. Maar Hij hield niet iets van Zichzelf. De 'ontlediging' was compleet.

Zijn lichaam werd verdelgd. Niet als afval, dat niet. Wel heilig voor God. Maar zo dat ieder gelovige er met verbazing naar keek: 'moet dat nu zó?'

Antwoord

Een mens krijgt geen antwoord op al zijn vragen. Dat kan moeilijk zijn in situaties die tot verbijstering leiden. Maar toch, als je vraagt aan God: 'wat wilt U nu?' krijg je antwoord. Je krijgt antwoord in een vraag aan jezelf: 'wil jij Jezus ontmoeten in zijn vernedering?' Dat lijkt raar, we delen liever in zijn verhoging. Daarvoor is het nu toch de tijd?

Ja, we hoeven de klok ook niet terug te zetten. Maar ook in zijn verhoging kom je de Heiland tegen met de littekens in zijn handen en voeten. Hij is herkenbaar als geslacht, al leeft Hij (Openb. 5:6).

Tot de Hebreëen werd gezegd: 'laten we dus het kamp verlaten, ons bij Hem voegen en delen in zijn vernedering' (Hebr. 13:13). Woorden voor ons opgetekend. Wil je dat?

Als je Jezus ontvangt, en alles wat in Hem is,

wil je dan verder wel met lege handen staan? Op die vraag zijn in de loop der tijd al heel mooie antwoorden gegeven. Ontroerende antwoorden. Mensen hebben Jezus meer lief gehad dan hun eigen leven. Nu is het de tijd voor je eigen antwoord.

Dieptepunt/hogtepunt

Denk vooral niet dat dit bijkomstig is. Als een lastige tijd, waar je snel weer uit moet zien te komen. Integendeel! Stel dat God je leven later met je doorneemt en je vraagt naar je hogtepunten, wat zul je dan laten zien? Je diploma's, je bedrijf, je kinderen, je inbreng in kerk, staat en maatschappij? Dat mag, misschien. Maar zonder twijfel zal God die momenten naar voren halen, toen alles uit je handen viel. Toen je dat verschrikkelijke bericht moest verwerken. Toen groot gemis in je leven kwam. *Hoe heb je toen over God gesproken?* Nee, misschien niet als eerste reactie. Een mens kan in verwarring zijn, aangeslagen, vertwijfeld, zie dergelijke Psalmen die op onze lippen worden gelegd. Maar toch, daar doorheen, bleef Hij de God van je vertrouwen? En van je liefde? Heb je dat gezegd, gestameld? Niet om iets voor te schrijven. Maar dit is goud voor God, dat je naast Hem niets begeert, je aan niets en niemand vastklampt, al is het door bittere tranen heen. We kunnen dat (stoer gelovig) zingen met Psalm 73: 'Wat zou mijn oog op aarde naast U ooit begeren?'. Maar in de praktijk wordt dit werkelijkheid. Ook wat daar staat:

*Voortdurend zal ik bij U zijn
in al mijn noden angst en pijn,
U al mijn liefde waardig schatten'*

Die liefde is gelouterd, ontdaan van oneigenlijke drijfveren. Het is liefde om God zelf. Zo vraagt Hij dat niet elke dag. Maar Hij vraagt het wel.

Het is niet vreemd als dergelijke hogtepunten door ons worden beleefd als een dieptepunt. Maar de Heer zal het bewaren, op zijn dag je ermee verrassen.

Ben je bereid?

Overigens is dit niet beperkt tot tijden van lijden, al werd het in die situatie geschreven. We hoeven als christenen de wereld niet uit, belijden wij. In zekere zin is dat waar. Maar om Christus te ontmoeten, zul je wel buiten de poort moeten gaan. Geloven doe je er niet bij, in een volgeladen bestaan. Het vraagt om de bereidheid om naast God alles los te laten. Dat vraagt oefening. Het is een kunst om zo om te gaan met mensen en met bezit, dat je de Heer op ieder moment tegemoet kunt gaan. Jawel! Wie is daartoe in staat? De heilige Geest wil je op die manier binden aan de Heer. Hij zal het je leren.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

Waarom wachten tot je trouwt?

“Hij (Jozef) nam haar (Maria) bij zich als vrouw, maar hij had geen gemeenschap met haar voordat ze een zoon geboort had...”

Matt. 1:24b en 25a

M.J.C. Blok ■

‘Waarom wachten tot je trouwt?’. Voor velen is dit geen vraag, want ze wachten niet tot ze getrouwd zijn. Het is een vraag uit de oude doos. Overigens, die opa’s en oma’s konden er vroeger voor hun huwelijk ook wat van. En wie heeft hier niet zijn strijd (gekend)? Toch waag ik het dit onderwerp maar weer eens aan de orde te stellen (ik deed dat eerder - met een wat andere invalshoek - in *Maar een keer jong* (de Tien Geboden door Spreuken belicht, p. 91v). Jonge mensen hebben elkaar lief en delen (vaak al snel) het bed. Wat is daar nou tegen?

Wat zegt de Bijbel?

Ik probeer vanuit de Bijbel een antwoord te vinden. Sommigen spreekt dit niet aan omdat ze ook de Bijbel ‘van gisteren’ vinden. Maar omdat ik dat niet vind, raadpleeg ik toch maar het (actuele) Woord van mijn God. Of we het nou leuk vinden of niet: een vast punt in de Bijbel is het huwelijk. Ik bedoel met het huwelijk een relatie van een man en een vrouw voor het leven.

Belangrijk is de grondwet van het paradijs (Genesis 2:24): *Daarom zal een man zijn vader en zijn moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen en zij zullen tot een vlees zijn* (vert. 1951). In deze tekst zijn drie opeenvolgende fasen te ontdekken: Je komt los van de afhankelijke positie van je ouders. Je gaat over tot een nieuwe ‘levensstaat’. Vervolgens wordt in deze tekst de toenemende innigheid in verliefdheid, verkering en huwelijksverbondenheid getekend. En (ten slotte!): ze zullen tot een vlees zijn. Dit wijst op de totale levensgemeenschap van man en vrouw in het huwelijk die haar diepste uitdrukking vindt in de lichamelijke eenheid, de geslachtsgemeenschap.

Christus zelf onderstreepte deze grondwet in Matteus 19:5 en de apostel Paulus herhaalde deze goede regel van het begin in Efeziërs 5:31. Het is een rode draad in de Bijbel: een verbond van liefde en trouw, zolang als God je samen het leven geeft.

Lichamelijke eenwording heeft geestelijke eenheid nodig (Dr. E.A. de Boer, *De Bijbel open over vrijen* - over seksualiteit en huwelijksvoorbereiding, p. 97v).

Zonder die eenheid van liefde en trouw is de seksuele eenwording niet meer dan puur lichamelijk. Man en vrouw mogen zich pas echt aan elkaar geven als zij die trouw kunnen beloven. En die liefde en trouw wil de Heer beleefd zien in het huwelijk.

ontdek eerst wat je te geven hebt!

Daar komt bij: een constante lijn in de Bijbel is de veronderstelling dat je maagd blijft tot aan het huwelijk. Maagdelijkheid beschermt je in de tijd dat je lichamelijk en emotioneel mag rijpen. Wie zich te vroeg seksueel overgeeft aan de ander doorbreekt de bescherming die God juist in de maagdelijkheid (van het meisje en de jongen!) wil geven.

Je mag eerst je eigenwaarde ontdekken voor je jezelf kunt geven.

Ontdek eerst wat je te geven hebt!

Maagdelijkheid heeft ook de waarde van een vrij geweten: vrij voor God en elkaar.

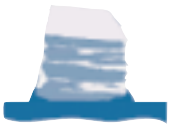
Een vrij en goed geweten is de moeite (!) van het wachten waard. Overigens scoort ‘maagdelijkheid’ in onze cultuur niet hoog.

Vruchtbaarheid

Daar komt ook het volgende nog bij: in de Bijbel is er een duidelijk verband tussen seksualiteit en nieuw leven. Wie het wonder van de seksualiteit leert kennen, mag het geheim van de vruchtbaarheid niet vergeten.

Tegenwoordig kunnen wij makkelijker dan vroeger de seksuele gemeenschap en het krijgen van kinderen losmaken van elkaar. Er zijn immers voorbehoedsmiddelen.

Vroeger was seksuele onthouding en langdu-

rige borstvoeding de enige manier om het krijgen van een kind te voorkomen.

Vandaag zijn voorbehoedsmiddelen in de supermarkt en automaat te koop. Je gebruikt een technisch middel om de verwekking van nieuw leven te voorkomen.

Er kunnen in een huwelijk redenen zijn om een zwangerschap te voorkomen. Je kunt dan dankbaar gebruik maken van voorbehoedsmiddelen. Ik ga daar nu verder niet op in.

Maar ieder voelt aan dat hier een duidelijk verschil is met het gebruik van voorbehoedsmiddelen door twee mensen die nog niet getrouwd zijn.

Is het terecht om voor je huwelijk al bij voorbaat het verband tussen seksualiteit en vruchtbaarheid los te koppelen?

Heiligheid

Tenslotte dit: Gods ideaal van heiligheid is niet veranderd. Ten diepste zijn de harten van mensen uit de bijbeltijd niet anders dan onze harten. Vroeger riep God op tot heiligheid. Dat doet Hij vandaag nog! Je lichaam is een tempel van de Heilige Geest. Het hoort bij de stijl van het koninkrijk van Christus je lichaam, ziel en geest zuiver te bewaren. Dat zal ook je gebedsleven ten goede komen.

Een man zal zijn vader en moeder verlaten... dan zullen ouders er een eer in stellen dat kinderen hen op een positieve manier zullen verlaten. Met andere woorden: ouders zullen zo positief mogelijk betrokken willen zijn bij de stap van hun kinderen naar het huwelijk. De Here wil ook publieke erkenning van een

zo tere relatie als het huwelijk. Publieke erkenning van o.a. je geloofsgenoten! Daarom betrekken we de kerk ook bij een huwelijk!

De makkelijke weg

Veel jongeren kiezen de makkelijke weg: ze gaan (vaak al snel) met elkaar naar bed. 'Ze doen het' immers allemaal? En dat niet alleen als de relatie serieus wordt (soms kennen ze elkaars namen niet eens als ze 'het' met elkaar doen).

"We houden toch van elkaar, dan is het toch goed?"

"Hoe kan iets dat zo goed voelt nou fout zijn in het oog van God?" De jongelui gaan hun eigen gang en pa en ma staan er bij en kijken er naar. En opa en oma vinden het vaak ook wel best. De tijden zijn immers veranderd, nietwaar? En snoepen uit de suikerpot is van alle tijden...

Vraag: Kun je (alsnog!) de afspraak met elkaar niet maken elkaar niet uit te kleden?

Als je van elkaar houdt, kun je toch ook (met liefde!) op elkaar wachten?

Tenslotte: *Belijden wij onze zonden, dan zal Hij die trouw en rechtvaardig is ons onze zonden vergeven en ons reinigen van alle kwaad* (1 Joh. 1:9).

Lezen: Genesis 2:24

(verg. Matteus 19:5 en Efeziërs 5:31).

Ds. Jan Blok is predikant van de Gereformeerde Kerk te Spakenburg-Zuid.

Zending is ook al niet meer wat het geweest is 2

In het vorige artikel heb ik, naar aanleiding van het boek van J. Kommers en A. Kommers-Visser *Zending zonder franje*¹ gesproken over de hardnekkige kwaal die veel kerken in Nederland (maar ook in andere westerse landen) blijft parten spelen: ze leren het maar niet af om zending te drijven in landen waar al volledig zelfstandige kerken van Christus geplant zijn. Deze 'kwaal' beschrijf ik in termen van onrecht en zonde. We spraken al over het onrecht aan de nationale (vroeger: jonge) kerken in het buitenland (1) en onrecht aan de omgang met de Bijbel (2). In dit vervolg spreek ik nog over onrecht aan de kerkelijke werkers (3) om tenslotte enkele winstpunten te noteren en lessen voor onze eigen zending.

C.J. Haak ■

3. Onrecht aan kerkelijke werkers in het buitenland

Met zijn boek wil Kommers de (aanstaande) collega's op het zendingsveld bemoedigen en tegelijkertijd de zaak van de zending bepleiten aan mensen die menen dat dit werk hen persoonlijk niet aangaat. Hij hoopt op een 'ontwaken' van de kerken om weer gehoorzaam te worden aan Christus' grote opdracht.² Hij spreekt dan ook uitvoerig over de (persoonlijke) roeping, Gods doel met ons leven, de toewijding aan de glorie van God, en het gezonden (willen) worden.³

Het valt op dat hij nauwelijks aandacht besteedt aan de professionele kwaliteit en opleiding van de aspirant zendelingen, of aan de upgradering van de huidige werkers. Integendeel zelfs, hij vindt dat het niet gaat om kennis, kunde en een groot theologische inzicht, 'soms allemaal best wel belangrijk - maar het gaat erom: maakt de Heere gebruik van mij!' Men dient 'in alle eenvoud' je weg te gaan op het veld, en hoewel wetenschappelijke opleiding (wel) goed is, is het weten niet de hoofdzaak, want dat is de liefde. De prediker moet uitgaan in geloof alleen, hij heeft geen bijzondere kwaliteiten nodig. In zekere zin worden alle christenen aangesproken op dit werk, net als in de

eerste gemeenten. Het moet als het ware de 'identiteit' van elke christen worden.⁴

Vervolgens heeft Kommers ook niet veel op met het besturen van de kerkelijke organisatie. De werkers worden dan meestal op administratieve en adviserende functies geplaatst, waardoor ze meer achter de computer zitten dan contact hebben met de lokale bevolking. 'Men krijgt door de leiding van de jonge kerken [...] taken opgedragen waar de leiding zelf niet aan toekomt.' Hij vraagt zich in gemoede af of dit nog wel de 'zendingsarbeid volgens de structuur van het NT is, waarbij het gaat om het ontmoeten van nog niet bereikte mensen. Men wordt op sleutelposities geplaatst binnen de jonge kerken, waardoor de primaire aandacht voor de evangelieverkondiging verdwijnt.⁵ Ten onrechte denkt de 'moderne zending' dat de pioniersfase voorbij is, geheel tegen de oorspronkelijke zendingspraktijk.⁶

Om dit te onderbouwen verwijst Kommers op de inbreng van de piëtistische en puriteinse zending, en vooral de grote voortrekkers van weleer: Taylor, Edwards, Brainerd, Wesley, Livingstone, Carey.⁷ Zij gingen allemaal de 'hoge weg' van toewijding door alles heen. Toch is Kommers er niet helemaal gerust op. Hij wijst op het 'Martha-syndroom' van de zen-

ding, de noodzaak en het voordeel om met de 'eigen' mensen te werken, omdat de zendeling toch een 'westerling' blijft. De (niet-theologische) professionals zijn meer nodig voor de 'gesloten landen', die dan wel een bijbelschool moeten volgen om toch in de evangelisatie te kunnen worden ingezet.⁸

Wat is nu het onrecht dat de huidige 'zendings-arbeiders' wordt aangedaan? Dit, dat ze niet als goed opgeleide en specialistische professionals worden gezien, die inderdaad juist op de zwakke plekken de nationale kerken ondersteunen, met management, administratieve kundigheden (secretariaat, boekhouding, personeel en arbeid), theologische kennis en pedagogische inzichten. Immers *daarvoor worden ze juist door de kerken gevraagd* - als die tenminste intussen niet teleurgesteld zijn in de 'van Hogerhand' gestuurde 'zendelingen' die alleen maar de evangelieprediking aan onbereikte mensen voor ogen hebben. De bijzondere (uiteraard vooral theologische) bekwaamheden van de huidige werkers wordt miskend, hun werk wordt afgekeurd als 'haaks' op het NT.

daar hebben ze hun eigen predikanten en evangelisten wel voor

Bij alle mijmering van Kommers over de veranderde positie van de 'zendeling' kwam hij niet op het simpele idee dat sinds het NT en 20 eeuwen zendingswerk de taken drastisch gewijzigd zijn. Met dankbaarheid had erkend kunnen worden dat er in vele delen van de wereld kerken zijn, met (uiteraard) *gelovigen* die heus niet wachten op een zendeling die hen nog moet bekeren, of bepreken met de 'rijkdom' van Christus. Daar hebben ze hun eigen predikanten en evangelisten wel voor. Loop die als 't u belooft niet voor de voeten. Met de visie van Kommers worden niet alleen de kerken gediskwalificeerd, maar ook de huidige werkers op, inderdaad, allerlei (sleutel)posities *binnen* de kerken. Die visie kan men toch moeilijk als 'bemoediging' accepteren. De kerken in het buitenland hebben er 'recht' op dat we goed toegeruste en gekwalificeerde deskundigen uitzenden, om een toegevoegde waarde aan hun kerk zijn te leveren. Op meer van hetzelfde dat ze in eigen huis hebben zitten ze echt niet te wachten.

4. Winstpunten

1. We dienen de kerken in het buitenland, die inderdaad zijn ontstaan, door Gods genade, door onze zendingsinspanning, eindelijk eens te waarderen als zelfstandige kerken. Zij worden niet vanuit Nederland geregeerd,

maar zijn zelf-regerend, volgens hun eigen kerkrecht. Zij zijn gelijkwaardige zusterkerken. We zouden het niet wagen om zo om te springen met de kerken in Canada of Amerika! Laten we gewoonweg stellen dat veel van onze huidige buitenlandse 'zendingsprojecten' die naam (*zendingsprojecten*) nog steeds ten onrechte dragen. We moeten spreken van oecumenische hulpverlening, die ingezet en gepositioneerd wordt *waar onze zusterkerken die hulp wil hebben*. Die hulp mogen ze overal elders in de wereld zelf zoeken - wij kunnen hooguit kenbaar maken welke hulp wij in de aanbieding hebben.

Dat creëert 'echt partnerschap', de partners worden op gelijkwaardige hoogte gezet. Vanwege de (hemel)hoge verschillen in mogelijkheden springen de bevoorrechte kerken graag bij in de nood van hun 'zuster'. Wie daarom zijn zendingsbijdrage inhoudt, omdat dit geen zendingswerk is, loopt ten minste in ons geval zo'n twintig jaar achter bij de ontwikkelingen.⁹ Wie bovendien nu zijn geld gaat geven aan allerlei stichtingen en genootschappen die links en rechts uit de grond worden gestampt, torpedeert de beloften die we als kerken met de partners in het buitenland hebben gemaakt en als een taak van God hebben ontvangen.

2. Door Kommers gewaarschuwd zouden wij de Bijbel minder selectief moeten lezen en alleen maar 'zendingssteksten' inzetten voor de onderbouwing van ons werk. Het wordt hoog tijd dat ook aandacht gegeven wordt aan de opdracht in de Bijbel tot samenwerking, ondersteuning, bemoediging, eventueel ook vermaning die we als kerken aan elkaar verplicht zijn. De gewoonte om Paulus eenzijdig als de ideale zendeling van het NT ons voor ogen te houden moet gecorrigeerd worden met beelden van Paulus als oecumenisch bruggenbouwer, als theologisch meedenker, als hulpverlener, bemoediger, maar ook vermaner voor de kerken. Er kan nog veel winst geboekt worden uit het gereformeerd/presbyteriaans kerkrechtelijk denken, dat recht doet aan alle kerken als *gelijkwaardige kerken*. Bijbels gezien moeten we dan af van het stempel zending, zendeling, mission etc. op allerlei soorten werk dat we in het buitenland doen, alsook op wat vele jongeren voor allerlei organisaties in het buitenland doen.¹⁰

zij zijn gelijkwaardige zusterkerken

3. De werkers die uit ons midden in het buitenland gaan werken, en door onze kerken

worden onderhouden (iets waar Kommers overigens ook voor pleit¹¹) dienen consequent geen zendelingen of uitgezondenen te worden genoemd, ook al worden ze wereldwijd allemaal aangeduid met de Engelse term *missionary*.¹² Termen als uitzending-diensten van zogenoemde 'zendende' kerken, maar ook 'zendingsdeputaten' en 'zendingslectuur' dienen adequaat te worden gebruikt of afgeschaft, en het woord 'oecumene', en 'partners' zou daarvoor in de plaats stelselmatig over onze lippen moeten komen.

De dringende noodzaak van een toegepaste vooropleiding voor deskundigen op allerlei gebied die ingezet worden voor buitenlandse kerken zou voor ons een uit-gediscussieerde vanzelfsprekendheid moeten zijn. Dan pas doen we recht aan het verlangen van vele jongeren en ouderen die hun schouders onder het wereldwijde kerk werk willen zetten. Dan is er tegelijk voor de kerken nog veel te doen, en kan ons gebed, geld en goed op een gezonde wijze worden ingezet. En worden we niet meer geïmponeerd door opgepimpte buitenlandse zendingscampers en campagnes bij de voordeur van de kerk.

Drs. Kees Haak is universitair docent Missiologie aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Noten:

1. J. Kommers en A. Kommers-Visser, *Zending zonder franje: Over roeping vreugde en aanvechting*, Heerenveen: Groen, 2007, 168 pgg., € 14,95; Artios-reeks, nr. 10.
2. a.w. 11.
3. vooral: 13-47.
4. a.w. 22, 35, 46-7.
5. a.w. 39. vg. 139: het gaat om de verkondiging van het Evangelie, zijn onnaspeurlijke rijkdom, 'Daarvoor zijn we toch uitgegaan.'
6. a.w. 38.
7. a.w. 23-4, 29-31, 74. Het valt ook op dat de Kommers een zwak heeft voor de (piëtistische) genootschappen, die 'namens de kerken' zending drijven en weinig kerkstructuren kennen, 50. Hij heeft ook geen hoge pet op van de confessioneel gebonden zendingen, want in de praktijk werken de genootschappen toch samen, 53.
8. a.w. 74-5, 137.
9. In de artikelen van *Tot aan de einden der aarde* en later in *Naast* is daar altijd verslag van gedaan, ondersteund met meerdere foto's van bevestiging van ambtsdragers.
10. Veelal gebeurt dit laatste bovendien, helaas, vaak voor een periode van slechts enkele weken of maanden, met nauwelijks enige kennis van taal, cultuur en kerkelijk & religieuze kaart van dat gebied.
11. a.w. 61.
12. a.w. evengoed moeten we mensen die uit het buitenland via allerlei organisaties hier kerkelijk werk willen doen niet ontvangen als 'missionaries'. Indien gewenst kunnen we wel, in overleg, besluiten om hen in te zetten op punten waar wij tekorten zien liggen en die we zelf niet in huis hebben. Dan blijft het kerkrechtelijk onze taak en ons werk.

HOOFDREDACTEUR:

Prof. dr. B. Kamphuis, coördinator
'Achtergronden'

EINDREDACTEUR:

Prof. dr. A.L.Th. de Bruijne

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Prof. dr. S. Griffioen,
Prof. dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten, coördinator 'Kerkelijk leven' en 'Wandelen met God',
Dr. J.H.F. Schaeffer, J. Westert, coördinator 'Samenleving'.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, coördinator 'Opvoeding en onderwijs', J.M. de Jong, rubriek 'Kunst',
Ds. G. Riemer, coördinator 'Van binnen naar buiten', Dr. J. Smelik, rubriek 'Kerk en muziek', Drs. H. Veldman, rubriek 'Kort historisch'.

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636
Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3653537.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,95 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient 1 maand voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar schriftelijk of per e-mail te geschieden (voor 1 december)

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden.
Tel. (0341) 565499.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Een venster voor Sweelinck

kerk en muziek

Op 16 oktober 2006 presenteerde de commissie-Van Oostrom de zogeheten canon van Nederland, een lijst van vijftig onderwerpen die chronologisch een samenvatting geeft van de geschiedenis van Nederland. De vijftig onderwerpen, ook wel 'vensters' genoemd, geven een overzicht van belangrijke personen, creaties en gebeurtenissen die samen laten zien hoe Nederland zich ontwikkeld heeft tot het land waarin we nu leven.

J. Smelik ■

Sinds de canon van Nederland gepresenteerd is, volgt de één na de andere canon. Zo is er inmiddels een canon van de wiskunde, een canon van de Nederlandse film, een canon van de klassieke muziek (met - o schrik voor alle orgelhaters! - de orgelwereld op nummer 1), een canon van de kerkgeschiedenis en een canon van de Rooms-katholieke kerkmuziek in Nederland.

Op woensdag 3 september jongstleden presenteerde een canoncommissie, die in december 2006 geformeerd was door de gemeenteraad van Amsterdam, in de zaal David & Goliath van het Amsterdams Historisch Museum de canon 'Amsterdam in 50 vensters'. De canon bevat vijftig meest belangrijke historische elementen van de geschiedenis van onze hoofdstad. Men kan de canon raadplegen via de website:

www.canonvanamsterdam.nl

www.canonvanamsterdam.nl
In de Amsterdamse canon tref je vensters aan die je er inderdaad zou en mag verwachten: één over het Mirakel van Amsterdam uit 1345, één over de Alteratie in 1578. En natuurlijk is ook Rembrandt van Rijn met zijn 'Nachtwacht' vertegenwoordigd. Ook van het venster 'Kees de jongen', het boek dat Theo Thijsen in 1890 schreef, neem ik tevreden kennis, al was het alleen al omdat mijn schoonvader 'Kees' heet en in Amsterdam geboren en getogen is. Maar wanneer ik zie dat er bij het jaar 1970 een venster gewijd is aan 'nummer 14' (voor niet-ingewijden: dat was het rugnummer van Johann Cruyff bij Ajax), dan wordt het mij toch even te gortig, helemaal wanneer ik eerder het ontbreken heb moeten vaststellen van een andere Amsterdammer die al eeuwen wereld-

beroemd is: Jan Pieterszoon Sweelinck. In dit artikel wil ik aangeven waarom er een venster voor Sweelinck moet komen.

Amsterdam

Amsterdam heeft internationaal gezien door de eeuwen heen een weinig opzienbarende muziekcultuur gehad. Maar juist in de zeventiende eeuw was Amsterdam voor de muziek in het algemeen en de kerkmuziek in het bijzonder een belangrijk centrum. Die functie had het vanwege het feit dat Jan Pieterszoon Sweelinck in deze stad gewoond en gewerkt heeft.

Voordien had Amsterdam op muzikaal gebied weinig te betekenen. Amsterdam werd in de veertiende en vijftiende eeuw van visserstad steeds meer een handelsstad door de handel met steden aan de Noordzee en Oostzee. Tijdens de Middeleeuwen kreeg de stad twee belangrijke kerken: de Oude Kerk (ingewijd in 1306) en de Nieuwe Kerk (ingewijd in 1414). Daarnaast ontstonden kleinere kerken en kloosterkapellen als de St. Olafskapel en de Agnietenkapel en kreeg de stad zo'n twintig kloosters. Aan de beide stadskerken waren sinds de tweede helft van de vijftiende eeuw getijdencolleges verbonden, die een centrale plaats innamen in het vijftiende- en zestiende-eeuwse kerkmuzikale muziekleven. Nieuwe ontwikkelingen op muziekgebied, zoals de meerstemmigheid, raakten in Amsterdam onder meer bekend doordat de stad regelmatig bezocht werd door de hertogen van Bourgondië die hun hofkapel meenamen. Vooral langs

deze weg raakten de Amsterdamse musici vertrouwd met de polyfonie van internationaal gevierde componisten.

De kerken en kapellen werden al spoedig na hun bouw voorzien van een orgel. Het oudst bekende bericht waarin gesproken wordt over een Amsterdams orgel, dateert uit maart 1454 en had betrekking op het orgel in de Nieuwe Zijdskapel. Later bouwden bekende orgelbouwers als Jan van Covelens, Hendrik en Herman Niehoff diverse orgels in Amsterdamse kerken.

In 1568 begon de Nederlandse opstand tegen het Spaanse rijk van Filips II. Aanvankelijk koos Amsterdam de zijde van Spanje, maar vooral uit economische overwegingen besloot de stad zich op 8 februari 1578 (zogenaamde Satisfactie) aan te sluiten bij de Opstand. Op 26 mei van dat jaar vond de Alteratie plaats, waarbij het katholieke en Spaansgezinde stadsbestuur vervangen werd door een protestants en Oranjegezind bestuur. Er werden antiklerikale maatregelen uitgevaardigd, maar die waren vergeleken met die van elders in Holland, niet erg streng.

Na de inname van Antwerpen door de Spanjaarden (1585) kwamen veel Antwerpse handelaren naar Amsterdam. Hun komst en die van Portugees-joden speelde een grote rol in wat de Gouden Eeuw van Holland in het algemeen en Amsterdam in het bijzonder werd. De Verenigde Nederlanden werd een zeemacht van betekenis met bovendien belangrijke koloniale bezittingen. De internationale handelsbetrekkingen werden geïnstitutionaliseerd in de Vereenigde Oostindische Compagnie (VOC) en de West-Indische Compagnie, waarin Amsterdamse kooplui een toonaangevende rol speelden. De zojuist genoemde politieke en economische ontwikkelingen zorgden ervoor dat de Amsterdamse bevolking explosief groeide: rond 1570 had de stad nog minder dan 30.000 inwoners maar dat aantal was rond 1620 gegroeid naar ruim 100.000 en in 1675 waren er zelfs meer dan 200.000 inwoners.

Een leven lang in Amsterdam

Het leven en werk van Jan Pieterszoon Sweelinck is onlosmakelijk verbonden met de zojuist geschetste geschiedenis van de stad. Sweelinck werd in mei 1562 te Deventer geboren. Eén of twee jaar daarna verhuisden zijn ouders Pieter Swybertszoon en Elsken Jansdochter Sweling naar Amsterdam. Pieter Swybertszoon werd daar organist van de Oude Kerk. Hij zal ook de eerste muzikleraar en orgeldocent van Jan Pieterszoon geweest zijn. Nadat hij in 1573 overleden was, heeft de elfjarige Jan Pieterszoon mogelijk kort orgellessen gehad van Cornelis Boskoop, die zijn vader opvolgde als organist van de Oude Kerk maar die in hetzelfde jaar overleed.

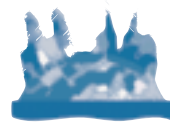
Na de dood van Pieter Swybertszoon, bleef zijn gezin in armoedige omstandigheden achter.

De pastoor van de Oude Kerk, Jacob Buyck, nam echter de elfjarige Sweelinck onder zijn hoede. Buyck, die als een fervent aanhanger en verdediger van de Rooms-katholieke religie bekend stond, zorgde voor Sweelincks algemene ontwikkeling. De muzikale opleiding werd ter hand genomen door de Haarlemse countertenor en schalmeispieler Jan Willemszoon Lossy.

Vooraf omdat de kerkelijke archiefstukken uit de periode 1577 tot 1580 ontbreken, bestaat onduidelijkheid wanneer Sweelinck benoemd werd tot organist van de Oude Kerk. Cornelis Plemp, een leerling en vriend van de componist, verklaarde na Sweelincks dood dat hij 44 jaar als organist aan de Oude Kerk verbonden is geweest. Dit zou betekenen dat Sweelinck al in 1577 op vijftienjarige leeftijd organist werd van deze kerk toen deze kerk nog in Rooms-katholieke handen was. Want niet eerder dan op 26 mei 1578 ging Amsterdam over in gereformeerde handen. In ieder geval is zeker dat Sweelinck in 1581 de aanstelling op zak had en zijn salaris in die tijd honderd gulden per jaar bedroeg.

Overigens kan er alleen maar gespeculeerd worden of Sweelinck Rooms-katholiek bleef na de Alteratie of dat hij de gereformeerde religie aanhing. Voor beide mogelijkheden zijn verschillende soorten argumenten aan te voeren. Daaruit wordt duidelijk dat de componist in elk geval niet een fanatiek aanhanger van één van beide godsdiensten was. En blijkbaar leefde de componist in een maatschappij en bewoog hij zich in kringen waarin de vraag naar zijn geloofsovertuiging niet relevant was voor het uitoefenen van zijn beroep als componist, organist en muziekdocent. Het is het meest waarschijnlijk dat Sweelinck niet behoorde tot de zogenaamde 'lidmaten der Gereformeerde Kerk' maar een 'liefhebber' was. Liefhebbers waren geen lid van de gemeente maar kwamen wel telkens naar de kerk, waar ze overigens geen avondmaal vierden.

Nadat zijn moeder in 1585 overleden was, nam Sweelinck de verzorging van zijn jongere broertje en zusje op zich. In 1590 trouwde Sweelinck met Claesgen Dircxdochter Puyner, dochter van een welgesteld koopman uit Medemblik. Uit het huwelijk werden zes kinderen geboren. Inmiddels was Sweelincks salaris opgetrokken tot driehonderd gulden per jaar en kreeg hij vrijstelling van huurbetaling. In tegenstelling tot veel andere componisten in de zestiende en zeventiende eeuw, die allerlei reizen maakten naar internationale muziekcentra, heeft Sweelinck nauwelijks gereisd. Voor de bewering van Johann Mattheson in 1740 dat Sweelinck in Venetië bij Gioseffo Zarlino gestudeerd heeft, zijn geen bewijzen. Sweelinck maakte slechts korte reizen, waarvan die naar Middelburg (1603) en Antwerpen (1604) hem het verst van Amsterdam verwijderde. De reizen maakte de componist vooral in verband met adviezen en keuringen van orgels.

Jan Pieterszoon Sweelinck overleed op 16 oktober 1621 en werd in de Oude Kerk begraven.

(Kerk)muzikale praktijk

De Nederlanden hadden geen hoofse, maar een burgerlijke muziekcultuur. In tegenstelling tot de meeste andere gebieden in West-Europa kenden de Nederlanden geen adellijke hoven die de muziekcultuur in stand hielden en bevorderden. In Amsterdam waren het de rijke kooplieden en het stadsbestuur die als mecenen van de musici optraden. Eén van de tegenprestaties van de beroepsmusici was dikwijls het leiding moeten geven aan een collegium musicum, een dilettant muziek-gezelschap van de gegoede burgerij dat minstens eenmaal per week samenkam om wereldlijke en geestelijke composities uit te voeren. In Amsterdam moet in de jaren negentig van de zestiende eeuw een collegium musicum bestaan hebben. Jan Pieterszoon Sweelinck heeft niet alleen dit muziekgezelschap geleid, maar heeft ook het grootste deel van zijn vocale muziek opgedragen aan (leden van) dit muziekgezelschap.

Het kerkmuzikale leven in Amsterdam werd - in tegenstelling tot de situatie in Rooms-katholieke en lutherse gebieden - sinds de Alteratie van 1578 niet vanuit de kerk gestimuleerd. Het feit dat in de kerken niet langer de Rooms-katholieke maar de calvinistische kerkdiensten gehouden werden, bracht ingrijpende kerkmuzikale veranderingen met zich mee. Koren en meerstemmige liturgische muziek werden afgeschaft. De vocale kerkmuziek beperkte zich voortaan tot het zingen door het kerkvolk van berijmde psalmen op de melodieën van het Geneefse Psalter. Orgelspel in de liturgie, dat voorheen vooral plaatsvond ter inleiding op en in afwisseling met koorzang, was volgens de calvinistische opvattingen niet toegestaan tijdens een kerkdienst, omdat het gebruik van

muziekinstrumenten zou behoren tot de oudtestamentische eredienst en omdat de apostel Paulus in 1 Korintiërs 14 (vers 19) verbiedt in de kerkdienst een vreemde taal te spreken.

Orgels in de Nederlanden waren doorgaans het eigendom van de stadsbesturen en diensgevolge waren organisten ook in dienst van het stadsbestuur. Op last van de stadsbesturen werden de orgels in veel steden wel voor en na de kerkdiensten bespeeld. Het staat vast dat Sweelinck als organist in dienst van het Amsterdamse stadsbestuur was. Er zijn echter geen documenten overgeleverd waaruit blijkt wat de taken van organist van de Amsterdamse Oude Kerk waren. Er wordt doorgaans vanuit gegaan dat conform organisteninstructies die uit andere steden overgeleverd zijn - Sweelinck het orgel voor en na de kerkdiensten bespeeld heeft. Na de Alteratie werden in de Oude Kerk op zondag twee en later vier kerkdiensten gehouden en daarnaast vonden door de week liturgische diensten, zoals avondgebeden plaats. Naar alle waarschijnlijkheid heeft Sweelinck iedere dag na de avonddiensten het orgel bespeeld, waarbij niet uitgesloten moet worden dat - evenals in andere steden - tijdens die bespelingen vocalisten en instrumentalisten ingeschakeld werden.

Het oeuvre van Sweelinck

Eén van de redenen waarom Sweelinck een apart venster verdient in de Amsterdamse canon is de kwaliteit van zijn oeuvre, dat tot op de dag van vandaag onderkend wordt. Niet alleen in Nederland, maar wereldwijd worden Sweelincks werken gespeeld en gezongen.

Het maken van een onderscheid tussen vocale en de instrumentale muziek binnen het oeuvre van Sweelinck is op stilistische en op muziekhistorische gronden zinvol. Sweelincks vocale muziek is over het geheel genomen retrospectief en staat nog geheel in de traditie van de zestiende-eeuwse, renaissancepolyfonie. Zonder nu te kunnen zeggen dat zijn instrumentale muziek zeer vernieuwend was, kan toch gesteld worden dat zij stilistisch meer vooruit wees en van enorme betekenis geweest voor de ontwikkeling van de klaviermuziek uit de barok. Wat betreft zijn klavierwerken was Sweelinck meer een compilator die stijlelementen uit de diverse Europese klavierscholen op ingenieuze wijze vervolmaakte, bij elkaar bracht, en tot een prachtige eenheid smeedde. Overigens werd Sweelinck door tijdgenoten evenzeer bewonderd vanwege zijn vocale muziek als vanwege zijn werken voor orgel en klavecimbel.

Het vocale oeuvre van Sweelinck omvat 254 composities, waarvan het merendeel geestelijke teksten heeft. Sweelincks psalmcomposities, die gebaseerd zijn op het Geneefse psalter, worden vandaag de dag dikwijls als het hoogtepunt in het oeuvre van de Amsterdamse componist aangewezen. Sweelinck maakte niet alleen gebruik van de Geneefse melodieën, maar ook van de Franse berijming van Théodor de Bèze en Clément Marot.

Sweelincks psalmen hebben niet in de kerkdiensten geklonken. Toch moeten uitvoeringen in het kerkgebouw buiten de erediensten niet uitgesloten worden. De grootse architectuur van de composities vragen om een grootse architectonische ruimte met een goede akoestiek. Het kerkgebouw was dan een uitstekende en voor de handliggende plaats. Mogelijk zijn de psalmbewerkingen uitge-

voerd in het kader van de dagelijkse (orgel)bespelingen in de Oude Kerk.

Misschien is dat ook geval geweest met de *Cantiones Sacrae*, een verzameling met uitsluitend vijfstemmige composities die in 1619 te Antwerpen bij uitgever Pierre Phalèse verscheen. De *Cantiones Sacrae* bevatten composities met teksten uit de Latijnse Bijbel en de Rooms-katholieke liturgie. De bundel werd opgedragen aan de rooms-katholieke jurist Cornelis Plemb met wie Sweelinck bevriend was. Het is echter de vraag of de uitgever uit eigen initiatief de bundel opdroeg aan Plemb, of dat Sweelinck het persoonlijk deed.

De klavierwerken van Sweelinck, waarvan aangenomen wordt dat ze tussen 1605 en 1621 ontstaan zijn, worden doorgaans onderverdeeld in drie genres: de fantasia's, toccata's en de variatiewerken over wereldlijke en religieuze melodieën.

Er zijn ongeveer twintig fantasia's van Sweelinck bewaard gebleven. In deze fantasia's gebruikte Sweelinck meestal een bestaand thema en etaleerde hij zijn inventieve en virtuoze techniek om thema's op uiteenlopende manieren contrapuntisch te bewerken.

De toccata was rond 1600 een genre dat met name in Italië (Venetië) gecultiveerd werd. Sweelinck heeft als eerste componist in Noord-Europa deze vorm gebruikt en verder ontwikkeld. Daarmee vormde hij de schakel tussen enerzijds de zestiende-eeuwse Italiaanse toccata-componisten als Andrea Gabrieli en anderzijds de (Noord-) Duitse componisten die toccata's componeerden, zoals Samuel Scheidt en Heinrich Scheidemann. Er zijn zestien toccata's van de Amsterdamse meester overgeleverd. Sweelinck componeerde variatiereeksen over profane en geestelijke liederen, waarbij de composities over wereldlijke liederen voor het klavecimbel bedoeld zullen zijn en die over geestelijke liederen voor orgel. Wat de laatste categorie betreft, Sweelinck componeerde variaties over melodieën uit het Geneefse psalter, over Latijnse hymnen en lutherse liederen.

Sweelinck als Organistenmacher

Behalve vanwege zijn composities verdient Sweelinck om nog een reden een plekje in de canon van Amsterdam.

Hij is namelijk van fundamentele betekenis geweest voor de (kerk)muziek in het algemeen en de klaviermuziek in het bijzonder in Duitsland. Na 1604 kreeg Sweelinck veel leerlingen uit Noord-Duitsland en met name uit Hamburg, hetgeen hem in de achttiende eeuw de bijnaam 'hamburgischen Organistenmacher' opleverde. Als docent van deze Duitse leerlingen is Sweelinck - historisch gezien - van betekenis geworden voor de Duitse kerkmuziek en zodoende is Amsterdam van belang als (kerk)muzikaal centrum in de zeventiende eeuw. Een aantal van Sweelincks leerlingen zijn weer van betekenis geweest voor Dieterich Buxtehude en Johann Sebastian Bach.

De Duitse studenten kwamen niet alleen bij Sweelinck vanwege zijn internationale roem als organist maar ook als componist. De leerlingen ontvingen naast klavieronderricht ook les in compositie.

Het leergeld dat studenten dienden te betalen bedroeg omstreeks 200 Carolusguldens per jaar. Voor dat bedrag hadden de studenten bij hun leermeester kost en inwoning.

Tot de eerste leerlingen behoorden waarschijnlijk Paul Siefert en Jacob Praetorius. Samuel Scheidt studeerde waarschijnlijk in 1608-1609 bij Sweelinck en zijn klaviermuziek, zoals verzameld in de driedelige *Tabulatura nova* (1624) sluit stilistisch nauw aan bij die van zijn Amsterdamse leermeesters. Heinrich Scheidemann was van 1611-1614 student van Sweelinck en werd in 1625 organist van de Hamburgse Katharinenkirche. Hij wordt gezien als de belangrijkste leerling van Sweelinck, mede omdat hij meer dan Scheidt Sweelincks klaviermuziek verder gecultiveerd heeft, o.a. door de ontwikkeling van de Noord-Duitse koraalfantasie.

Andere leerlingen uit Noord-Duitsland of plaatsen aan de Oostzee zijn David Aebel, Augustus Brücken, Ulrich Cernitz, Andreas Düben, Peter Hasse, Matthias Leder, Gottfried Scheidt, Melchior Schildt en Jonas Zornicht.

Amsterdam na Sweelinck

Met het overlijden van Sweelinck in 1621 kwam een abrupt einde aan de (internationale) kerkmuzikale betekenis van Amsterdam in de zeventiende eeuw. De invloed van Jan Pieterszoon Sweelinck bleef in Nederland tot ongeveer de eeuwwisseling bestaan via Nederlandse leerlingen als Willem Jansz. Lossy (zoon van Sweelincks leermeester uit Haarlem) en Dirk Jansz. Sweelinck, zoon van Jan Pieterszoon en opvolger van zijn vader als organist van de Oude Kerk. Geheel in de stijl van Sweelincks klaviermuziek zijn de composities van Anthoni van Noordt (1619-1675, organist van de Amsterdamse Nieuwezijdskapel en Nieuwe Kerk) uit diens *Tabulatuur-boeck van psalmen en fantasyen* (1659).

Maar al spoedig was de naam van Sweelinck min of meer in de vergetelheid geraakt. Vanaf de negentiende eeuw kwam er echter in toenemende mate weer wereldwijd aandacht en waardering voor de 'Amsterdamse orfeus', zoals Sweelinck tijdens zijn leven aangeduid werd. In Nederland werd zijn nagedachtenis onder meer geëerd doordat zijn beeltenis prijkte op het bankbiljet van 25 gulden. Maar de Nederlandse gulden is verdwenen en zelfs de Amsterdamse canoncommissie lijkt Sweelinck uit het oog verloren te hebben. Vandaar dit artikel als venster voor Sweelinck.

Dr. Jan Smelik is musicoloog/hymnoloog en hoofdredacteur van *Het Orgel*, het tijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Organisten Vereniging (KNOV).

Vlissingen - beroepen: ds. P.R. Baas te Doornspijk

Zwolse zaken (11)

Met vaart door het kerkelijk recht

synode impressies

We zijn er weer. De afgevaardigden naar de generale synode in Zwolle-Zuid. Hoewel een enkele afgevaardigde door persoonlijke omstandigheden het moet laten afweten of zich laat vervangen. We zijn dankbaar dat we elkaar na een periode van vakantie weer ontmoeten.

Het blijkt een drukke dag te worden. Je zou deze dag kunnen typeren als de dag van het kerkrecht. Want met name kerkrechtelijke en kerkordelijke zaken vragen onze aandacht. De deputaten Kerkrecht en Kerkorde en de commissie Gelderland van de synode hebben tal van zaken voorbereid. Ze hebben dat goed gedaan. We kunnen in veel gevallen snel tot besluitvorming overgaan.

W. Tiekstra ■

Eerst komt een aantal revisieverzoeken met betrekking tot het door de generale synode Amersfoort-Centrum 2005 genomen besluit over de toelating van gasten van niet-zusterkerken aan de orde. Al deze verzoeken worden afgewezen. Maar wel wordt in een extra besluit aangegeven hoe de synode de aangevoerde argumenten heeft gewogen. Eén kerk mag constateren dat een door haar gedaan verzoek wordt gehonoreerd. Want wat wordt er nu precies gevraagd als er instemming met de gereformeerde leer wordt gevraagd? Niet meer en niet minder dan wanneer aan belijdeniscatechisanten instemming wordt gevraagd met “de leer van het oude en nieuwe testament, zoals die in de apostolische geloofsbelijdenis is samengevat en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt”. Voor het overige wordt herhaaldelijk benadrukt dat de regels die Amersfoort-Centrum vaststelde, de kaders aangeven waarbinnen plaatselijke kerken in eigen verantwoordelijkheid kunnen opereren.

In een volgend besluit wordt een door een echtpaar van de Gereformeerde Adoptie Vereniging geconstateerde tegenstrijdigheid tussen twee door Amersfoort-Centrum genomen besluiten rechtgezet. Het gaat om de doop van aspirant-adoptief kinderen. In het eventueel voorkomende geval dat de natuurlijke ouders van het ter adoptie aangeboden kind de doop voor hun kind begeren, kunnen de aspirant adoptieouders de doop voor dat kind aanvragen.

De zeer gewenste herziening van de kerkorde kon niet tijdens de afgelopen drie jaren worden gerealiseerd. Daarvoor is een aantal redenen

aan te wijzen. De deputaten hebben daarom een projectplan met een tijdpad opgesteld. Als dat Deo Volente zal kunnen worden uitgevoerd, dan kan de volgende synode een compleet herziene kerkorde vaststellen. De synode gaat daarom akkoord met het voorgestelde plan. Een in omvang (getalsmatig) kleiner deputaatschap wordt daarmee speciaal belast.

In de loop der jaren deed zich een nieuw fenomeen voor in onze kerken. Kerkelijke werkers werden aangesteld. In de wandelgangen hoorde ik dat het Landelijk Platform Kerkelijke Werkers graag ziet dat voor hen een algemeen geldende regeling wordt vastgesteld. De deputaten weten ons ervan te overtuigen dat op dit moment niet gewenst is. Wel besluiten we dat een aantal deputaten op dit punt de vinger aan de pols moet houden door de ontwikkelingen op dit gebied te volgen. Daartoe moeten zij onder andere contact houden met de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle, de Christelijke Hogeschool in Ede, de Theologische Universiteit in Kampen en het genoemde platform. De synode wil voorkomen dat er rechtsongelijkheid ontstaat tussen broeders en zusters die nog geen opleiding aan de Hogescholen in Zwolle en Ede hebben kunnen volgen en hen die dat wel hebben gedaan. Ook komt er nu geen registratiesysteem van kerkelijke werkers. Het opzetten van zo’n registratie zou onevenredig veel inspanning vergen gezien het aantal kerkelijke werkers dat momenteel actief is.

Erg interessant is de discussie over preekbevoegdheid van niet-predikanten: broeders die toestemming krijgen tot het spreken van een

stichtelijk woord in erediensten. Daarbij wordt gedacht aan (bijna) afgestudeerde theologen, die (nog) niet beroepbaar gesteld kunnen of willen worden. Maar ook aan broeders die als kerkelijk werker (zie boven) functioneren en de bekwaamheid en capaciteit daartoe bezitten. Daarvoor wordt een generale regeling vastgesteld. Een belangrijk argument hierbij is dat er ook gaven van de Geest zijn bij niet-ambtsdragers. De classis krijgt tot taak onderzoek te doen naar die bekwaamheid. Bevoegdheid tot het spreken van een stichtelijk woord wordt voor de duur van twee jaar gegeven en kan telkens met zo'n periode worden verlengd.

Tenslotte wordt nog een aanpassing van de regelgeving rond artikel 8 van de kerkorde vastgesteld. Dit artikel opent de weg naar het predikantschap voor broeders "die geen theologische opleiding hebben ontvangen, tenzij overtuigend blijkt dat hij ook zonder deze opleiding bekwaam is om in het ambt van predikant te dienen". De regels die door de generale synode te Zuidhorn 2002-2003 hiervoor werden vastgesteld, blijken in de praktijk enige problemen op te leveren. Zo was er voor de Theologische Universiteit wel plaats ingeruimd voor de uitvoering, maar mocht zij geen eigen oordeel geven over de bekwaamheid van broeders die die weg naar het ambt van predikant willen gaan. Dat is nu veranderd. Nu geeft eerst de kerkenraad van zo'n broeder een oordeel. Als dat positief uitvalt, kan de betrokkene zich daarmee melden bij de TU. Ook zij beoordelen of deze broeder bekwaam kan zijn om als predikant te functioneren. Je kunt het zien als een extra toets.

Zing de Heer een oud en een nieuw lied

Op zaterdagmorgen hebben we een heel ander onderwerp bij de kop: het rapport van de deputaten kerkmuziek. Het gaat om het al dan niet vrijgeven van liederen in eerste lezing. De commissie Drenthe, aangevuld met twee afgevaardigden uit Friesland, heeft een behandelplan geschreven, dat in juni is aanvaard. Dat betekende voor de afgevaardigden, dat zij die liederen in de vakantie-periode moesten toetsen. De resultaten daarvan leverde een heel aantal liederen op, dat zonder commentaar kon worden vrijgegeven. Maar ook kwam er een aantal uit, dat plenair besproken moest worden. Daar wijden wij de hele morgen aan.

Een zevental liederen uit het *Liedboek voor de Kerken* komt er niet doorheen. Wel besluiten wij dat de liederen die al in ons kerkboek staan en tevens in het liedboek voorkomen worden vrijgegeven voor gebruik.

Met de voorgestelde liederen uit eigen kring (LUEK) komen we niet klaar. Ongeveer halwege is het tijd om te stoppen. Van de acht besproken liederen komen er slechts twee door. Wel hebben we veertien zonder commen-

taar vrijgegeven. Twee daarvan zingen we tijdens de vergadering. Dat gaat heel goed. Er blijft nog een achttal liederen staan voor de volgende keer.

Ook zullen wij ons nog moeten buigen over de liederen uit andere bron (LUAB). Van de 62 voorgestelde liederen (inclusief elf reserve) zullen er achttien plenair besproken moeten worden.

Aardig is te vertellen dat zowel in het deputaatschap als in het moderamen een broeder zit die a capella moeilijke melodieën weet voor te zingen. Jammer genoeg is niet iedereen zo muzikaal. Intussen wil ik wel opmerken dat de afgevaardigden hun door de kerken opgedragen taak gewetensvol verrichten.

Nog een keer luab

Nee, dit gaat niet over liederen. Dit gaat over kerken die steun krijgen naar artikel 11 van de kerkorde. Wat dat voor kerken zijn? We noemen ze altijd hulpbehoevende kerken. Kerken die niet zelfstandig in het levensonderhoud van een predikant kunnen voorzien. Dat hulpbehoevende wordt door sommigen als 'diakenhuismannetjes'-aanduiding ervaren. Vandaar dat er wat suggesties worden gedaan voor een andere benaming. De rapporteur van de commissie Friesland stelde WMO-kerken voor. Daarbij moet WMO worden gelezen als 'wat meer ophoesten'. Br. Cramer had een ander idee. Luab, wat staat voor 'leven uit andermans beurs'.

De door Amersfoort-Centrum benoemde deputaten naar art. 11 KO stellen, na een periode van studie en onderzoek, aan de synode voor een landelijk deputaatschap te vormen. Dit om een betere verdeling van de lasten over het land te bevorderen. Daarbij moet dan een piramide-model worden gehanteerd. Eerst helpen de classiskerken. Wanneer die te zwaar belast worden springen de kerken in het particulier synodaal ressort bij. Zijn de lasten dan nog te zwaar, dan komen de landelijke kerken in zicht.

Ook stellen deze deputaten voor het landelijk financiële deel te doen uitvoeren door de deputaten financiën en beheer. Na een levendige en interessante discussie worden de voorstellen voorlopig tot besluit verheven. Voorlopig, omdat er samenhang is met de zaken die onder de deputaten Aanvullende Steunverlening Evangelisatie (ASE) vallen. Ook is er nog een commissie organisatie aan het werk die in opdracht van de synode streeft naar clustering van deputaatschappen. We zijn benieuwd wat het zal worden.

Uw verslaggever, Wiebe Tiekstra.

Ds. Wiebe Tiekstra is predikant van de Gereformeerde Kerk te Berkel en Rodenrijs.

Gereformeerd Kerkboek gez. 176b: Wij kiezen voor de vrijheid

lied van de week

De Tien Geboden hadden tijdens de Middeleeuwen een plaats in de zogeheten preekdienst in de volkstaal. Samen met het Onze Vader, het Apostolicum en het Ave Maria werden ze daar gelezen als catechetisch onderwijs. In de zestiende eeuw kwam de decaloog in diverse gereformeerde orden van dienst terecht, waarbij het onder meer opmerkelijk is dat de wet destijds vaak gezongen werd in plaats van gelezen. Een lied dat daarvoor gebruikt werd, is het bekende decalooglied 'Gedenk, o volk, met heilig beven', dat tot voor kort altijd gezang 1 in het kerkboek was en nu gezang 176a.

J. Smelik ■

Wanneer u in het nieuwe kerkboek de pagina omslaat bij gezang 176a, komt u terecht bij een relatief nieuwe decalooglied: 'Wij kiezen voor de vrijheid'.

De tekst is geschreven door Wim van der Zee. Willem Rein van der Zee werd op 21 december 1930 te Hilversum geboren. Hij studeerde van 1949 tot 1956 theologie in Utrecht, waarna hij hervormd predikant werd in achtereenvolgens Hoogkarspel-Lutjebroek, Rotterdam (1962) en 's-Gravenhage (1968). Vanaf 1982 was hij secretaris van verschillende organen binnen de Nederlandse Hervormde Kerk. In 1983 werd hij tweede secretaris van de Raad van Kerken in Nederland, drie jaar later werd hij van deze raad algemeen secretaris. Tot aan zijn overlijden op 27 januari 1995 heeft hij deze functie vervuld.

Toen hij predikant was van de Haagse Maranathakerk was, ontpopte Wim van der Zee zich als iemand met grote belangstelling voor de eredienst. Dit resulteerde in allerlei teksten voor de kerkdienst, waarvan een aantal opgenomen werd in belangrijke liturgische boeken als *Onze Hulp* (1978) en het *Dienstboek, een proeve* (1998). Ook publiceerde Van der Zee verschillende liturgische uitgaven, waarvan de belangrijkste zijn: *In het huis van de Levende* (1986), *Op de dag van het licht* (1986), *Van alle tijden en plaatsen* (1992) en *Zondagswoorden* (1995). Zijn intensieve aandacht voor, en activiteiten

ten gunste van oecumene, gerechtigheid, vrede en heilheid van de schepping kan men terugvinden in zijn liturgische publicatie. In die zin dat deze thema's nadrukkelijk aan de orde komen.

Het lied 'Wij kiezen voor de vrijheid' bestaat uit 10 coupletten, en - zoals u dan al zult verwachten - is elk couplet bij een volgend gebod geschreven. Van ieder gebod is getracht een kernbetekenis onder woorden te brengen.

Wat kunnen we nu met dit lied in onze liturgische praktijk? Het bekende decalooglied 'Gedenk, o volk, met heilig beven' wordt vrijwel nooit gebruikt om te zingen in plaats van lezing van de wet. Toch is dat naar mijn overtuiging een goede en verantwoorde mogelijkheid. Ook het lied van Van der Zee zou men daarvoor kunnen gebruiken.

Maar ik besef dat menigeen dit niet zo vanzelfsprekend vindt en er eerst nader over door zou willen spreken. Het hangt samen met belangrijke vragen over de functie van de wet in de eredienst. Beantwoording daarvan valt buiten het kader van deze liedbespreking. Ik verwijs naar hoofdstuk 7 uit mijn boek *Gods lof op de lippen* (Zoetermeer 2005), dat over de plaats en functie van de Tien Geboden in de eredienst handelt.

Melodie

De melodie van het lied is gecomponeerd door Frits Mehrtens. Hij was als cantor-organist van de Amsterdamse Maranathakerk één van de drijvende krachten achter de Nocturnen, de experimentele kerkdiensten die hij samen met Willem Barnard en Willem Overbosch in de jaren vijftig/zestig organiseerde. In het kader van die diensten zijn veel liederen door Barnard/Mehrtens gemaakt die in 1973 in het *Liedboek* terechtkwamen en sindsdien erg populair geworden zijn.

Landelijke bekendheid kreeg Mehrtens ook doordat hij vanaf 1951 tot zijn dood werkte als programmamaker/presentator van liturgische en kerkmuzikale programma's bij de NCRV en de IKOR. Vooral door dit werk heeft hij veel invloed gehad op de naoorlogse liturgisch-kerkmuzikale ontwikkelingen. Als docent hymnologie en liturgiek leidde hij aan het conservatorium te Amsterdam veel vooraanstaande kerkmusici op.

De melodie van 'Wij kiezen voor de vrijheid' is oorspronkelijk voor een ander lied geschreven, namelijk voor 'Het lied van veertig regels' met de beginregel 'Het waren tien geboden' van Willem Barnard. Het betreft een lied voor zondag Invocabit (zesde zondag voor Pasen). In dat lied heeft Barnard allerlei motieven uit de lezingen van die zondag verwerkt.

Mehrtens schreef bij dit lied een dubbelmelodie: melodie I was bedoeld voor de oneven strofen en melodie II voor de even coupletten. Ook kunnen de melodieën gelijktijdig gezongen worden. Oorspronkelijk was de eerste melodie bedoeld voor vrouwen- en kinderstem en de tweede voor mannenstem.¹ In latere bundels is die indeling 'mannen/vrouwen' verwijderd. Men kan er echter voor kiezen om de oorspronkelijke indeling te houden, maar ook is het mogelijk om de kerk in twee groepen te splitsen. De melodieën zelf zijn erg eenvoudig en zullen geen problemen geven bij het aanleren. Organisten moeten er natuurlijk even op letten dat hun harmonisatie bij de strofen 3, 6, 9 en 10 geschikt is om beide melodieën te begeleiden. Het beste kan men de harmonisatie van de componist zelf gebruiken, zoals die onder meer staat in de *Aanvullende begeleidingsbundel bij het Gereformeerd Kerkboek* (2006) van Dirk Zwart.

Dr. Jan Smelik is musicoloog-hymnoloog en woont te Steenwijk.

noot

1. Tenminste, zo wordt vermeld in het *Filippus Liederenbundel* (z.j.). Aangezien Mehrtens in de redactie van deze bundel zat, zal de mededeling wel correct zijn.

PERSBERICHTEN

Zendtijd voor kerken

Wie ben je? Kennen mensen je echte identiteit en ken jij jezelf? Daar gaat het over in de kerkdienst die D.V. **zondag 28 september 2008** via Radio 5 om 17.02 uur wordt uitgezonden van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt in de Veenhartkerk in Mijdrecht. Voorganger is predikant Gerbram Heek. Het thema van de dienst is: 'Een dubbel paspoort'.

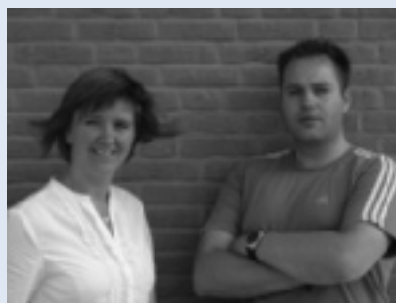
Veenhartkerk zelfstandig verder

In de Veenhartkerk in Mijdrecht werden zondag 31 augustus twee broeders bevestigd in het ambt van ouderling. Na twee jaar is de Veenhartkerk zo weer een zelfstandige gemeente.

De Veenhartkerk is een gemeentestichtingsproject binnen de Gereformeerde kerken (v). Voor de zomer van 2006 werd de kerk opgeheven om na de zomer onder de naam Veenhartkerk een nieuwe start te maken. Reden hiervoor was het teruglopende ledental, de gemeente telde op dat moment nog veertig leden. Ook was het niet meer mogelijk om de ambten te vervullen. Toch wilden de gemeenteleden hun gemeente niet opheffen, zoals in dergelijke omstandigheden vaak gebeurt. Men zag mogelijkheden voor groei in de omgeving en er was enthousiasme om daar mee aan de slag te gaan. Daarom werd besloten om de gemeente te herplanten. De Veenhartkerk werd toen voor twee jaar onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad van de vrijgemaakte kerk van Utrecht Noord-West geplaatst. Twee jaar later mogen we dankbaar constateren dat de Heer de stap van herplanting gezegend heeft. De opkomst in de diensten is gegroeid van zo'n 35 naar gemiddeld 95 mensen en de gemeente telt inmiddels 66 leden. Twee jaar later zijn er ook weer mogelijkheden om de ambten te vervullen.

Het proces van herplanting en opnieuw opbouwen van de gemeente is nog lang niet voltooid. De gemeente is nog steeds klein en afhankelijk van support van particulieren en steun uit het kerkverband. Het institueren van de gemeente en het aanstellen van een kerkenraad is niet het sluitstuk van het proces van herplanting, maar een tussenstap. Dat wat er nu staat kan onder leiding van een eigen kerkenraad verder uitgebouwd worden.

Wie meer wil weten over de Veenhartkerk kan terecht op onze website www.veenhartkerk.nl.

Perron 28 is een nieuw project in de snel groeiende vinexwijk Oosterheem te Zoetermeer. Het project wil bijdragen aan sociale samenhang in een wijk die geheel wordt bevolkt door 'nieuw-komers'. De activiteiten van Perron 28 worden gekenmerkt door openheid en belangstelling voor iedereen in een missionair perspectief. Perron 28 heeft haar wortels in samenwerkings-gemeente De Lichtzijde te Zoetermeer.

Om het werk van tientallen vrijwilligers te ondersteunen is Perron 28 op zoek naar een

MISSIONAIR OPBOUWWERKER

voor 18 uur per week.

Taken en verantwoordelijkheden:

- U geeft op enthousiasmerende wijze leiding aan de vrijwilligers
- U werkt mee aan de verdere uitbouw van de activiteiten
- U onderhoudt contacten met diverse organisaties en instanties in de wijk

Functie-eisen:

- U bent een aanstekelijk christen en spreekt vrijmoedig over uw geloof
- U hebt visie op de missionaire roeping van de kerk in de Nederlandse samenleving in het algemeen en van de kerk in een vinexwijk in het bijzonder
- U hebt een goed analytisch vermogen, plezier in plannen en organiseren en leert snel en gemakkelijk
- U hebt bij voorkeur 5-10 jaar relevante ervaring
- U bent belijdend lid van de CGK, GKv of NGK

Wij bieden:

- Een boeiende functie met veel afwisseling in werkzaamheden en contacten
- Een dienstverband voor drie jaar met de mogelijkheid tot verlenging
- Een salaris volgens schaal 8 of 9 uit de arbeidsvoorwaardenregeling PKN

Solliciteren:

U kunt tot 4 oktober 2008 solliciteren voor deze functie door een brief te schrijven aan de secretaris van de Stichting Perron 28, drs. R. van den Berg, Berglaan 13, 2716 EA Zoetermeer.

Voor meer informatie kunt u bellen met de voorzitter van de stichting, drs. A.P. van Langevelde, tel. 079-7850426 (b.g.g. 06-30407428).